ВАРШАВА

Варшава је главни и највећи град Пољске. Налази се на обалама реке Висле у средишту регије Мазовије. У граду живи око 1,7 милиона становника, док у широј градској области живи око 2,6 милиона становника. Варшава представља политички, економски, културни, образовни и саобраћајни центар Пољске, али и важан економски центар Средње Европе. Захваљујући бурној историји и честим страдањима, град се некада назива и „град феникс“.

Сматра се да је мазовијски принц Болеслав II основао Варшаву око 1300. године, иако су и неколико векова пре тога на том месту постојале тврђаве, које су разрушене и мало рибарско насеље истог имена. Почетком XIV века град постаје седиште мазовијских војвода и престоница Мазовије. Занатство и трговина доприносили су развоју града. Војводство Мазовија је 1526. године припојено пољском краљевству, услед гашења војводске династије.

Године 1569. формирана је Пољско-Литванска унија, која је имала две престонице, Краков и Виљнус. Захваљујући положају између ова два града, Варшава постаје заједничка престоница 1596. године. Град се шири, а настају и предграђа којим управљају аристократе. Половином XVII века град је три пута био под опсадом, шведских, бранденбуршких и трансилванијских снага.

Почетком XVIII века избио је Велики северни рат током којег је Варшава била више пута под опсадом. Године 1795. Пруска је анектирала Варшаву и учинила је престоницом Јужне Пруске. Наполеонова војска 1806. године ослобађа град и Варшава постаје престоница Варшавског војводства. Након Бечког конгреса припала је Русији. Незадовољство руском управом довело је до Новембарског устанка 1830. године, а касније и до Јануарског устанка 1863. године.

Током XIX века Варшава, ипак, доживљава процват. Граде се водовод и канализација, улична расвета и трамвај почињу са радом. На крају овог века, град је имао више од 600.000 становника. Током Првог

светског рата Варшава је под окупацијом Немачке, да би потом постала престоница независне Пољске.

Највећа страдања град је преживео током Другог светског рата. Под управом нацистичких снага, готово цела јеврејска заједница затворена је у Варшавски гето. Јеврејски борци подигли су устанак, који је након месец дана угушен. Током Другог светског рата немачке снаге разориле су град, укључујући Стари град и Краљевски замак.

Након ослобођења 1945. године, започиње обнова старих и изградња нових грађевина. Граде се нова насеља у стилу који влада Источном Европом, док се Стари град, улице, цркве и старе грађевине враћају у првобитно стање. У архитектури града уочавају се готово сви европски стилови, од готике, ренесансе, барока, неокласицизма све до примера савремене архитектуре. Стари град, историјски центар Варшаве, уврштен је 1980. године на листу Светске културне баштине под заштитим UNESCO-а.

Постоји неколико претпоставки о пореклу имена. На пољском језику реч „Варшава“ значи „оно што припада Варшу“. Варш је био племић, који је током XII и XIII века на месту данашњег града имао насеље. Поред овог тумачења, постоје и две занимљиве легенде о Варсу и Сави, које би могле да објасне порекло имена града. Према једној легенди, краљ Казимир I је током пута од Кракова ка Гњезну прошао поред колибе из које је допирао мирис хране. Гладан краљ свратио је у колибу, где су га сиромашни рибар и његова жена угостили. Током вечере, домаћини су се краљу пожалили да њихово место нема цркву у којој би крстили тек рођене близанце. Краљ је желео да плати вечеру домаћинима, али су они то одбили. Краљ је потом замолио рибара да буде кум близанцима. На краљев позив, стигао је свештеник, који је крстио близанце. Дечак је добио име Варс а девојчица Сава. Њихов отац је одлуком краља постао краљевски рибар. Добио је пространу шуму и обећање краља да ће, након што се око његове колибе формира насеље, то насеље заувек носити име изведено од имена близанаца, Варшава. Друга легенда каже да су у колиби на обали Висле живели рибар Варс и његова жена Сава. Принц Жемомисл, владар земље, изгубио се током лова у шуми. Лутао је данима, пре него што је стигао до колибе, у којој су га Варс и Сава угостили. У знак захвалности што су странца спасили хладноће и дивљих животиња, земљу је назвао Варшава, како њихова доброта никада не би била заборављена. Заједничко за обе легенде је да

су на обали реке Висле живели Варс и Сава, гостољубиви људи доброг срца. Ова гостољубивост одликује и данашње становнике Варшаве.

Центар града заузима релативно мали простор, али се у њему налазе најважније државне и градске институције, пословне, културне и образовне установе. Овде се налазе и главне туристичке знаменитости, попут најстарије историјске зграде (Краљевски замак), највиша зграда (Палата културе и науке), најстарији универзитет, најстарији световни споменик (Сигмундов стуб), најужа улица, најстарији градски парк и др. У граду постоји више раскошних палата, од којих су најпознатије: Краљевски замак, палата Виланов, Председничка палата, Саска палата, Брулова палата, палата Красински, палата Чапски, Палата на води, Палата четири ветра и друге.

Староградски трг

Варшавски Стари град је историјско језгро и најстарији део града. Основан је у XII веку као принчев замак. Тадашње насеље било је окружено зидинама. Иако је током Другог светског рата готово у потпуности разорен, захваљујући великим напорима, Стари град је повратио некадашњи изглед.

На Старогрдском тргу налази се споменик варшавској сирени, која се на градског грбу налази више од шест векова. Становници Варшаве сирену са штитом и мачем сматрају заштитницом и симболом града, док се за њу везује занимљива легенда. Према легенди, две сестре сирене из Балтичког мора запливале су на две стране, једна према Копенхагену, друга према Гдањску и даље уз Вислу. Уморна сирена застала је на обали Висле на месту данашње Варшаве да се одмори. Рибари су је заробили, али и ослободили након што су чули њен прелепи глас. Ипак, локални трговац се досетио да сирену зароби и изложи у кавезу на вашару. Чувши како заробљена сирена плаче, млади син рибара је ослободио, а сирена је обећала да ће штитити град и његове становнике.

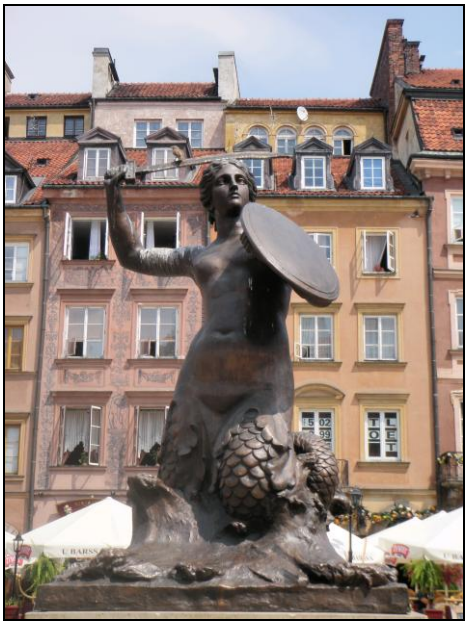

Варшавска сирена

Краљевски замак био је резиденција мазовијских принчева. Након премештања престонице из Кракова у Варшаву, постао је

седиште краља и владе. Порушен у Другом светском рату, замак је обновљен од 1971. до 1988. године коришћењем камена пронађеног на месту некадашњег замка. Богатој уметничкој колекцији замка припадају и дела Рембранта и Бернарда Белотоа, који је радио као дворски сликар. Његове слике верно приказују некадашњи изглед града и допринеле су послератној обнови града. Замак је данас музеј који годишње посети око пола милиона људи, који обилазе богато украшене дворане и разгледају богату збирку.

На страни замка окренутој према Висли налазе се аркаде које је изградио пољски архитекта Јакуб Кубицки. Ове аркаде су изграђене како би заштитиле замак од изливања Висле. На средини аркада налази се степениште које води до зелене површине испред замка. Њихова улога се година мењала, па су коришћене као штале и бараке. Како нису страдале у Другом светском рату, коришћене су као магацин музичког и плесног ансамбла пољске војске, а током реконструкције дворца као магацин и радионица. Аркаде су добиле нови изглед након реконструкције 1995. године, па се данас у њима одржавају изложбе и концерти.

У близини замка је стуб краља Сигмунда III Васа, најстарији и највиши световни споменик у граду. Мермерни споменик висок 22 m подигао је 1644. године краљ Владислав IV у част свог оца, који је Варшаву учинио престоницом. Више пута обнављан, стуб је један је од симбола града.

Барбакана је интересантна грађевина која је део градских зидина. Грађена као део система одбране градских зидина, ту улогу никада није имала. Током XVII века и опсаде Швођана, грађевина није имала улогу у одбрани услед развоја артиљерије, а временом је почела да се разграђује и уступа место новим објектима. Ипак, током обнове градских зидина између два светска рата, одлучено је да се барбакана обнови. Данас је барбакана место на којем се окупљају становници Варшаве, али и туристи, будући да је једна од малобројних грађевина тог типа у Европи.

У Старом граду налази се и више црквених објеката, међу којима су најпознатији: катедрала Светог Јована, језуитска црква, црква Светог Мартина, споменик Јану Килинском као и споменик малим устаницима из Варшавског устанка.

Нови град је део Варшаве основан крајем XIV века. До XVIII века функционисао је као засебан град, са сопственом управом, градском кућом и црквом. И овај део Варшаве је порушен до темеља током Другог светског рата, али је након рата постепено обновљен. Обновљене су барокне и неокласицистичне грађевине. Овде се налазе Новоградски трг, црква Свете Марије, црква Светог духа, срква Светог Јацека, црква Светог Казимира, палата Сапиехов, музеј Марије Кири и друге грађевине.

Значајно место међу градским атракцијама заузима Палата културе и науке, највиша зграда у Пољској. Зграда је поклон Совјетског савеза народу Пољске и грађена је од 1952. до 1955. године. Иако постоје мишљења да је њеном изградњом нарушен изглед града, несумљиво је да је зграда постала један од симбола Варшаве. Зграда висока 237 m архитектонски подсећа на неколико сличних зграда изграђених у СССР-у, од којих је најпознатија зграда Московског државног универзитета Ломоносов. Главни архитекта, Лев Руднев уградио је и неке елементе пољске архитектуре, које је уочио путујући кроз Пољску. У згради која има 42 спрата и 3288 просторија налазе се биоскопи, позоришпта, књижаре, конгресна дворана са 3000 места, концертна дворана, Музеј еволуције и Музеј технологије, културне и научне инстуитуције, део градске администрације и пословне просторије више компанија, чак и базен. На тридесетом спрату налази се тераса са које се пружа изузетан поглед на цео град. На врху зграде налази се сат пречника шест метара, на највишој сат-кули на свету. Првобитни назив палата културе и науке Јозефа Стаљина временом је скраћен. Становници Варшаве данас је зову и Пекин (пољски назив за Пекинг; изведен од акронима назива зграде ПКиН).

Пажњу туриста привлачи више музеја. Национални музеј је највећи музеј у граду и једна од најважнијих културних институција у држави, основана пре једног и по века. Богата колекција изложена је у неколико сталних поставки са сликама и скулптурама из различитих периода. Посебно место у збирци припада слици „Битка на Грунвалду“ Јана Матејка, познатом пољском творцу историјских слика. Слика импозантних димензија (426 x 987 cm) заузима посебно место у музеју. Такво место ускоро ће припасти и неким сликама које су враћене у музеј, након што су претходно однете из музеја током Другог светског рата. Осим сала, у музеју постоји и двориште названо по Станиславу

Лоренцу, дугогодишњем управнику музеја, који је током Другог светског рата спасио бројна уметничка дела. Осим сталне поставке, у музеју гостују изложбе са делима из целог света.

Музеј Варшавског устанка посвећен је устанку из 1944. године. Иако је званично основан 1983. године, музеј је отворен на шездесету годишњицу устанка, 2004. године. Музеј прикупља историјске информације и предмете, али и бележи приче и успомене живих учесника устанка. Збирку чине стотине предмета, од оружја које су користили побуњеници до фотографија и љубавних писама. Богата колекција музеја подељена је у неколико изложби: дечија, нацистичка, комунистичка, хангар и др. У музеју се одржавају и културне и образовне активности, попут предавања, концерата, филмских пројекција и едукативних радионица за младе.

Универзитетска библиотека је занимљива не само због богатог књижног фонда, већ и због модерне зграде у којој се налази. Деведесетих година прошлог века започета је процедура избора пројекта за нову зграду библиотеке. Изабрана је модерна грађевина из два дела, повезана уским пролазом. Зграда библиотеке завршена је 1999. године, има четири спрата, а њена највећа атракција налази на крову. На крову се налази башта већа од једног хектара. Ово место за одмор и опуштање доступно је како студентима, тако и локалном становништву и туристима. Из баште која има два нивоа пружа се прелеп поглед на Варшаву, Вислу и мост светог крста.

Варшава је позната и као град са много паркова и зеленила. Четвртину градске територије прекривају зелене површине, међу којима су најпознатији паркови Лазиенки, Виланов и Саски парк. Највећи парк у граду је парк Лазиенки, који се простире на 76 хектара. Налази се у близини центра града, на тзв. „Краљевском путу“ дугом десетак километара, који повезује Краљевски дворац и палату Виланов. Парк је дизајниран у XVII веку у стилу барока, а 1764. године пољски краљ Станислав II Август Пољатовски постао је власник парка. Краљ је покренуо пројекат уређења парка у стилу класицизма и изградњу објеката, који су претежно смештени у близини Лазиенку реке и језера Лазиенки. На обали језера смештена је резиденција Станислава Августа, која се често се назива „Палатом на води“. Иако су грађевине у парку страдале у току Другог светског рата, њихова оштећења била су знатно мања у односу на грађевине у Старом граду. Обнова парка и палата

завршена је убрзо након краја Другог светског рата. Палата на води изграђена је на вештачком острву у језеру Лазиенки, које са остатком парка повезују два моста. У приземљу палате налазе се балска дворана, трпезарија, краљевско купатило, Соломонова соба, Бахусова соба, галерија портрета и капела. На првом спрату су краљевске просторије, галерија слика, краљевске спаваће собе, радна соба и официрска соба. У парку постоје и амфитеатар, мала бела кућа (у којој је, између осталих, живео француски краљ Луј XVIII током изгнанства), стара и нова оранжерија (врста стаклене баште), египатски храм, водоторањ, палата Мишлевицки и др. Парк Лазиенки популарно је место за одмор и рекреацију, али и за разне манифестације. Варшављани шетају, трче, возе ролере и бицикле у овом парку, а породице проводе слободно време у пријатном окружењу.

Палата Виланов била је летња резиденција више пољских краљева. Краљ Јан III Собјески изградио је ову палату крајем XVII века, док су је каснији станари проширивали. Палата је грађена под утицајем барока, али и традиционалне пољске архитектуре. Унутрашњост раскошне палате одликује се елементима више стилова. Главном зградом доминирају просторије у стилу барока, јужно крило одликује модернији стил XVIII века, док је северно крило опремила породица Потоцки у XIX веку. Године 1805. у палати је основан један од првих пољских музеја. На првом спрату налази се галерија портрета чланова аристократских породица. Између палате и Вилановског језера налази се башта у два нивоа, која гради складну целину комбиновањем енглеског парка, барокног и неоренесансног врта, са скулптурама и фонтанама.

Саски парк је најстарији парк у граду и простире се на више од 15 хектара у центру града. Основан је у XVII веку, а за јавност је отворен 1727. године, као један од првих јавно доступних паркова у свету. Парк је главном стазом повезан са задњом страном Саске палате, што је била одлика француских паркова, па и самог Версајског врта, који је био инспирација за овај парк. Првобитни парк у стилу француског барока, у XIX веку претворен је у врт у енглеском стилу. Уништен током и после Варшавског устанка, парк је обновљен након Другог светског рата. У парку се налази Саска и Брулова палата (чија је обнова планирана), фонтана, мермерни сунчани часовник, водоторањ, летња позорница, скулптуре од пешчара, споменик незнаном јунаку и други споменици.

На десној обали Висле, налази се градска четврт Прага. Некада самосталан град, део Варшаве постао је у XVIII веку. Овај део града није много страдао током Другог светског рата, али последњих деценија доживљава преображај у уметничку четврт. Старе зграде претварају се у културне центре, галерије, позоришта, биоскопе и клубове, али је стари дух ове четврти очуван. У Праги се налази и некадашње седиште фабрике вотке „Конесер“, које је данас претворено у место одржавања различитих изложби, концерата и конференција. У овом делу града се налази омиљена дечија атракција, зоолошки врт. У зоолошком врту, који се простире на 40 хектара живе врсте карактеристичне за Пољску, али и бројне егзотичне врсте.

Споменик Фредерику Шопену у парку Лазиенки

На једног уметника становници Варшаве су посебно поносни. То је Фредерик Шопен. Иако није рођен у Варшави, прву половину живота Шопен је провео у њој. У њој се образовао, наступао и стварао. Овом композитору посвећен је музеј у замку Острогски. Музеј Фредерика Шопена има највећу колекцију предмета повезаних са славним композитором, укључујући оригиналне рукописе, штампане примерке његових дела, личне белешке и преписке, чак и клавир. Музеј је опремљен савременом технологијом, па обилазак прате и звучни записи

и мултимедијални садржаји доступни на екранима осетљивим на додир. У парку Лазиенки налази се најпознатији споменик посвећен композитору. Крај овог споменика, још од 1959. године, сваке недеље од половине маја до краја септембра одржавају се концерти на отвореном посвећени Шопеновој музици. Шопен је преминуо у Паризу и сахрањен је на гробљу Пер Лашез, али је његова жеља била да му срце почива у ослобођеној Пољској. У цркви светог срца налази се мермерни стуб у којем је смештено Шопеново срце од 1880. године.

Варшава је позната и по кулинарским специјалитетима, међу којима се посебно истичу слаткиши, као и по бројним манифестацијама, попут дана на Висли, параде независности, реконструкције Варшавског устанка, великих пикника и других. Варшава је и град младих. Петина становника млађа је од 18 година, док шестину градске популације чине студенти.

Богата историја града који се више пута подизао из рушевина, разноврсне туристичке знаменитости и пријатни људи, добри су разлози због којих овај град годишње посети више од 2,5 милиона страних туриста.

Алекса Попадић